DANIEL WIŚNIEWSKI

***Jakość i styl życia oraz plany życiowe i tożsamość
mieszkańców pogranicza polsko-czeskiego po
przyjęciu Polski i Czech do Unii Europejskiej.
Opole, 20 listopada 2020 roku***

W dniu 20 listopada 2020 roku odbyła się Międzynarodowa e-Konferencja Naukowa pt. *Jakość i styl życia oraz plany życiowe i tożsamość mieszkańców pogranicza polsko-czeskiego po przyjęciu Polski i Czech do Unii Europejskiej*. Z uwagi na sytuację epidemiczną, organizatorzy zdecydowali się przeprowadzić całość konferencji w formule zdalnej. Spotkanie było transmitowane na kanale YouTube.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał rektor WSZiA w Opolu – prof. dr hab. Marian Duczmal. W spotkaniu wzięło udział 50 pracowników polskich i czeskich uczelni wyższych oraz towarzystw naukowych. Pokłosiem konferencji jest monografia wieloautorska (Jasiński i Nowak, 2020), w której zostały opublikowane wygłoszone referaty.

* * *

Konferencja została zrealizowana w ramach projektu *Styl i jakość życia oraz plany życiowe i tożsamość mieszkańców pogranicza polsko-czeskiego po przyjęciu Polski i Czech do UE/Styl a kvalita života, stejně jako životní plány a identita obyvatel polsko-české pohraničí po vstupu Polska a České republiky do EU*, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz ze środków budżetu państwa w ramach programu „Przekraczamy granice”.

Obszar tematyczny konferencji dotyczył stanu wiedzy młodych mieszkańców pograniczy o swoich sąsiadach, ich życiu codziennym i problemach. Rozważano, jak potencjał społeczno-kulturalny pogranicza warunkuje świadomość, jakość i styl życia oraz plany życiowe mieszkańców; jaki jest poziom życia mieszkańców i co można zrobić, aby podnieść jakość życia; jakie są potrzeby społeczne i indywidualne mieszkańców pogranicza oraz jak w świadomości mieszkańców pograniczy funkcjonuje granica i jak wpływa na tożsamość mieszkańców i ich plany życiowe. Organizatorem konferencji była

Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu. Uroczystego otwarcia konferencji dokonał rektor WSZiA w Opolu – prof. dr hab. Marian Duczmał, który wprowadził uczestników w temat przewodni konferencji. Podziękował władzom Uczelni Vysoká škola sociálně správní, z.ú. IČ w Hawirzowie, która kolejny raz była partnerem w projekcie ze strony czeskiej.

Pierwszy referat zatytułowany *Potencjał społeczno-kulturowy polskiego pogranicza na przykładzie powiatów nyskiego i prudnickiego* zaprezentował mgr Mirosław Hanulewicz. Autor w swoim opracowaniu skupił się na powiatach nyskim i prudnickim, które należą do Euroregionu Pradziad powstałego 2 lipca 1997 roku. Autor dokonał dogłębnej analizy danych statystycznych GUS oraz Banku Danych Lokalnych (BDN) dotyczących potencjału społeczno-kulturowego obszarów przygranicznych, z której wyraźnie wynika, że na poprawę warunków życia mieszkańców pograniczy miało wpływ powołanie euroregionów.

Ing Boris Navrátil w swoim wystąpieniu pt. *Společno-kulturalny potenciál česko-polského pohranicja – spolupráca transgraniczna i společné euroregiony* ukazał, że rzeczywista czesko-polska współpraca mogła zacząć się rozwijać dopiero po 1989 roku w związku z upadkiem żelaznej kurtyny. Jego zdaniem najważniejszym zadaniem euroregionów jest wsparcie i dalsze rozwijanie współpracy w zakresie planowania lokalnego i regionalnego, wsparcie projektów w dziedzinie środowiska, w sferze gospodarczej, kulturze i sporcie oraz tworzenie przestrzeni do spotkań ludzi. Autor zauważył, że prawidłowo zorientowana polityka regionalna przyczynia się do poprawy infrastruktury regionalnej, rozwoju infrastruktury obywatelskiej, ochrony środowiska czy rozwoju usług opieki społecznej i zdrowotnej.

Wystąpienie dr Zenony Nowak pt. *Jakość życia i styl życia w czasie wolnym młodych mieszkańców polsko-czeskiego pogranicza* wykazało, że mieszkańcy polsko-czeskiego pogranicza na ogół mają pozytywny stosunek do swych sąsiadów; nie oznacza to jednak, że ich relacje są wolne od możliwości pojawiania się sytuacji konfliktowych. Niepokoić może duży odsetek Polaków mieszkających na polsko-czeskim pograniczu, którzy przyznają się do niewiedzy o różnych aspektach życia swoich sąsiadów. W prezentacji przedstawiono tezę, że współczesne ponowoczesne społeczeństwa charakteryzuje względna autonomizacja cech kulturowych i społecznych. Ważne jest, aby przygotowanie do międzykulturowego dialogu stało się zadaniem dla całego systemu edukacji, a na poziomie lokalnym także zadaniem samorządu terytorialnego.

Kolejne wystąpienie pt. *Dynamika i kierunek zmian wskaźników jakości życia w regionie morawsko-śląskim po wejściu do UE* wygłosiła Ing Veronika

Nálepova. Przedstawione zostały kluczowe wskaźniki, które odzwierciedlają gospodarczy, społeczny i środowiskowy wymiar jakości życia. Wskaźniki te obrazują obiektywny wymiar jakości życia w Republice Czeskiej i Kraju Morawsko-Śląskim. Zdaniem Autorki jakość życia w regionie śląsko-morawskim nie może być oceniana jako korzystniejsza w porównaniu z innymi jednostkami terytorialnymi Republiki Czeskiej, pomimo tendencji wzrostowych i finansowego wsparcia UE.

Inspirującym wystąpieniem był referat pt. *Zmiany w życiu codziennym mieszkańców pogranicza polsko-czeskiego i ich aktywność społeczna* przygotowany przez dr Krystynę Łangowską-Marcinkowską. Przytoczone dane wskazują na to, że w wyniku konfrontacji różnych systemów wartości, postaw życiowych i poziomów życia na omawianym terenie zmieniają się w sposób widoczny nie tylko relacje między ludnością, ale i warunki codziennego bytu mieszkańców, a także poziom ich aktywności społecznej. Autorka wystąpienia zauważa, że pozyskany w toku badań empirycznych materiał wskazuje na różnorodność partycypowania przez mieszkańców pogranicza polsko-czeskiego w rzeczywistości egzystencjalnej, zmieniającej się sukcesywnie po wstąpieniu Polski i Czech do Wspólnoty Europejskiej. Młodzi ludzie – studenci i uczniowie – dostrzegają i doceniają wiele pozytywnych zmian.

Kolejną prelegentką była prof. Ing Christiana Kliková, która w wystąpieniu pt. *Kapitał społeczny. Metoda jego pomiaru* przedstawiła interpretację i wyjaśnienie podstawowych kategorii społecznych, których zastosowanie jest niezbędne podczas właściwego badania problemów społecznych. Wystąpienie wskazywało również, jak formułować i identyfikować potencjał społeczny danego obszaru i jego trzech podstawowych filarów: kapitału społecznego, kulturowego i ludzkiego. Autorka zwróciła szczególną uwagę na to, że jednym z najważniejszych zadań euroregionu jest likwidowanie granic i schematów myślenia, które od wielu lat są zakorzenione w świadomości ludzi.

Referat pt. *Plany życiowe mieszkańców pogranicza polsko-czeskiego w opinii uczniów i studentów z Polski* został wygłoszony przez dr. Sławomira Śliwę. Autor, odwołując się do wyników badań własnych, omówił zagadnienie dotyczące planów życiowych mieszkańców pogranicza, skupiając się na uzyskaniu odpowiedzi na takie pytania, jak: czy w przyszłości młodzież będzie chciała zostać w swoich miejscowościach, jakie atuty postrzega w swojej okolicy, czy też czy otwartość granic pomiędzy Polską a Czechami oddziałuje na podejmowane przez młodych ludzi decyzje. Badania pokazują, że otwartość granic raczej nie wpływa na decyzje życiowe zarówno uczniów, jak i studentów. Na podstawie przeprowadzonych badań Autor stwierdza, że powinno się kon-

tynuować edukację międzykulturową, żeby poznawać swoich sąsiadów, ich zwyczaje, kulturę, a nie tylko atrakcje.

Kolejny prelegent, Ing Martin Murin, w swoim wystąpieniu pt. *Plany życiowe mieszkańców czesko-polskiego pogranicza* przedstawił rozległą klasyfikację podziału planów. Autor ukazał system wartości jako jeden z czynników determinujących plany życiowe człowieka. Zaprezentowane wyniki badań wskazują, że znaczna większość respondentów planuje w przyszłości żyć w Czechach, a ich plany życiowe wyraźnie wiążą się z regionem czesko-polskiego pogranicza, gdzie aktualnie mieszkają.

Bardzo rzeczowe informacje dotyczące identyfikacji narodowej i regionalnej zawarte zostały w referacie pt. *Identyfikacja narodowa i regionalna mieszkańców pogranicza polsko-czeskiego z perspektywy Euroregionu Pradziad*, wygłoszonym przez prof. zw. dra hab. Zenona Jasińskiego. Prelegent, na podstawie obszernej literatury przedmiotu, przedstawił klasyfikację tożsamości oraz czynniki kształtujące tożsamość narodową. Omówione wyniki badań pozwalają zauważyć, że w badanej grupie wystąpiły różne rodzaje tożsamości: narodowa, regionalna czy ponadnarodowa. Inną istotną informacją wynikającą z badań był fakt, że dla młodzieży ważniejsze są wartości związane z tożsamością indywidualną (praca zawodowa, wolność głosu poglądów, szacunek u ludzi) niż wartości związane z tożsamością zbiorową (pomyślność ojczyzny, religia).

Na zakończenie konferencji głos zabrał Ph Ing Martin Černek, który przy współudziale mgr Michaela Heinza wygłosił referat pt. *Problemy tożsamości mieszkańców czesko-polskiego pogranicza w euroregionie Beskidy*. W ich wystąpieniu bardzo ciekawie został przedstawiony termin „tożsamość”, jego zmiany na przestrzeni dekad, pojęcia, z którymi jest on utożsamiany oraz rodzaje tożsamości, z jakimi mamy do czynienia. Bardzo dokładnie autorzy przedstawili definicje tożsamości jako problemu etymologicznego, semantycznego, aksjologicznego oraz etnograficznego. Wyniki przeprowadzonych przez nich badań wskazują, że w kwestii przyjęcia do swojej najbliższej rodziny (np. poprzez małżeństwo) osoby innej narodowości, respondenci nie mają zasadniczego problemu z postrzeganiem tożsamości narodowej, w żaden szczególny sposób nie wzbraniają się przed zaakceptowaniem wielokulturowości.

Po wygłoszeniu wszystkich referatów głos zabrał prof. dr hab. Tadeusz Siwek, który odniósł się do wysłuchanych referatów, które miał zaszczyt recenzować.

W podsumowaniu konferencji głos zabrał kierownik projektu, prof. zw.

dr hab. Zenon Jasiński, który złożył podziękowania członkom obu zespołów badawczych, a także uczestnikom konferencji, w tym licznej grupie członków Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN z jej przewodniczącym prof. zw. dr. hab. Jerzym Nikitorowiczem. Należy podkreślić, że zgromadzony dzięki temu projektowi bogaty materiał empiryczny stanowi dobrą bazę do kontynuacji i pogłębienia badań o nowe, nieomówione dotychczas aspekty.

Bibliografia

Jasiński, Z. i Nowak, Z. red. 2020. *Jakość i styl życia oraz plany życiowe i tożsamość kulturowa mieszkańców polsko-czeskiego pogranicza po przyjęciu Polski i Czech do Unii Europejskiej*. Kraków: Wydawnictwo Petrus.